RAD NA PREDSTAVI ”RIKARD III U ČETVERO”

Eldan, Nikša

Master's thesis / Diplomski rad

2016

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, The Academy of Arts Osijek / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Umjetnička akademija u Osijeku**

Permanent link / Trajna poveznica: https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:134:025650

Rights / Prava: In copyright / Zaštićeno autorskim pravom.

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-30**

Repository / Repozitorij:

Repository of the Academy of Arts in Osijek

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
UMJETNIČKA AKADEMIJA U OSIJEKU
ODSJEK ZA KAZALIŠNU UMJETNOST

STUDIJ KAZALIŠNE UMJETNOSTI
SMJER: GLUMA I LUTKARSTVO

LUKA BJELICA

RAD NA ULOZI PEGLE U PREDSTAVI RAZREDNI KLASNI NEPRIJATELJ

DIPLOMSKI RAD IZ GLUME

doc. art. Jasmin Novljaković

Osijek, 2016.

SADRŽAJ

1. UVOD.....3

2. O PISCU I DRAMI.....4

3. PREDSTAVA.....5

4. LIKOVI.....7

4.1. KARAKTERISTIKE LIKOVA.....8

4.2. VANJSKI ČIMBENICI KOJI UTJEČU NA LIKOVE.....10

5. RAD NA ULOZI.....13

5.1. PEGLA.....14

5.2. RAD NA TEKSTU.....15

5.1.1. Prvi dojam.....16

5.1.2. Činjenice.....16

5.1.3. Analiza.....18

5.3. *METHOD ACTING* TEHNIKA.....21

6. ZAKLJUČAK.....25

LITERATURA I IZVORI.....27

1. UVOD

Predstava *Razredni klasni neprijatelj* premijerno je izvedena 7. srpnja 2015. godine u programu Osječkog ljeta kulture. Autor komada britanski je pisac, dramatičar i scenarist Nigel Williams, a adaptaciju na hrvatsko podneblje potpisuju Luka Bjelica i Domagoj Mrkonjić, koji je ujedno i redatelj predstave. Ovo je prvi put da se ovaj komad postavlja u Osijeku, tako da je uzbuđenje i sam rad na tom projektu bio veliki izazov. Ta je predstava produkt mladih ljudi, od kojih se većina susreće po prvi put s nekim novim stvarima. Osobno mogu reći da je ovo prva predstava koju sam adaptirao, u kojoj sam asistent redatelja i u kojoj sam birao ansambl, naravno, s Domagojem Mrkonjićem, kojemu je ovo prvi put da se okušao kao redatelj. S obzirom na navedeno, moram reći da ova predstava ima puno veći značaj za mene, povrh činjenice da mi je ujedno i diplomski ispit kojim privodim kraju svoj petogodišnji studij na Umjetničkoj akademiji u Osijeku. Komad mi se dopao prije par godina i silno sam želio da baš on bude moj diplomski rad.

Domagoj i ja dugi smo period vremena radili na tekstu, njegovim korekcijama i njegovoj prilagodbi hrvatskim društvenim uvjetima. Intenzivno smo radili s ansamblom koji je svojom glumačkom raznolikošću i kreacijama uvelike obogatio taj projekt. Osim glumaca, vrlo je važno spomenuti ljude koji su svojim učešćem doprinijeli tom projektu. Autorski tim čine: asistent redatelja Luka Bjelica, scenografkinja i kostimografkinja Kristina Marić, glazbu potpisuje grupa „Kurve“ (Gabrijel Gradski, Tomislav Margetić, Bruno Marinović, Vitomir Srketić) i Mario Majkić, fotograf Denis Božić, producent Domagoj Mrkonjić te izvršna producentica Ana Šimić. Glumački ansambl čini sedam glumaca: Luka Bjelica kao Pegla, Aljoša Čepl kao Fleka, Antonio Jakupčević kao Lepi, Domagoj Mrkonjić kao Žila, Nenad Pavlović kao Droga, Goran Smoljanović kao Ravnatelj i Ivana Vukičević kao Rifla.

Nakon dosadašnjeg školovanja na Umjetničkoj akademiji u Osijeku, imao sam mnogo prilika raditi na raznim projektima, neki su bili vezani uz Akademiju, dok su neki bili van Akademije. Zaista mogu reći da sam unazad pet godina puno toga iskusio i naučio. S obzirom na to da se bavim upravo glumom koja je nadasve različita od ostalih poslova, kako u kazalištu tako i općenito, upravo zbog toga što smo sami sebi instrument koji svaki put iznova moramo podređivati za novo „sviranje“. Svaki put krećemo ispočetka graditi ulogu, a tako i sebe pa se može reći da je gluma kao profesija vrlo osobna. Na Akademiji sam stekao zanat koji ću uvijek moći upotrebljavati za nove i izazovne uloge u poslu.

Ovim završnim diplomskim radom nastojat će se odgovoriti na razna pitanja koja se mnogi pitaju kada je riječ o glumi i kreiranju uloge i lika kojemu mi kao umjetnici dajemo život. Detaljnom analizom objasnit će se osobni rad na ulozi, tehnike koje su se koristile, istraživanja koja su sprovedena i sve što je pomoglo da ulogu približim sebi i oživim osobu koja se zove Pegla.

2. O PISCU I DRAMI

Nigel Williams rođen je 20. siječnja 1948. godine u Cheadleu u Engleskoj. Rođen je u učiteljskoj obitelji, otac David i majka Sylvia bili su učitelji i predavali su u školama. Williams je poznati engleski pisac, scenarist, kritičar i dramatičar, a diplomirao je na Oxfordu. Oženjen je za Suzan Harrison i imaju troje djece, tri sina: Neda, Jacka i Harryja. Oba njegova roditelja bili su prosvjetni radnici, a otac mu je čak jedno vrijeme bio i ravnatelj gimnazije u sjevernom Londonu. Priče njegova oca o učenicima i njihovu ponašanju bile su mu najveća inspiracija da napiše svoje najveće dramsko djelo - dramu *Razredni neprijatelj (Class enemy)*. U svojem četrdesetogodišnjem djelovanju na televiziji, filmu, kazalištu i pisanju romana, Williams je napisao dvadesetak drama, deset scenarija i osamnaest romana, a djelo koje se smatra najznačajnijim, jest upravo *Razredni neprijatelj*.

Drama *Razredni neprijatelj* napisana je 1976. godine za vrijeme Williamsovog boravka u notornom i vrlo opasnom londonskom kvartu Brixtonu. Ideja za dramu postojala je još odavno, kada je Williams imao duge razgovore sa svojim ocem koji mu je pričao o svojim učenicima i problemu školstva. Promatrajući nedaleko od svoje kuće kvart i grupicu dječaka podrijetlom sa Zapadnoindijskog otočja koja su se igrala s poklopcima kanti za smeće i štapovima, za svojim radnim stolom stalno se zapitkivao kakav je njihov život i na što on liči? Zatim se zapitao kakav će biti život njegova sina u svijetu koji kao da je potpuno zanemario vrijednosti kojima ga je učio njegov otac?

> Moj otac – već deset godina mrtav – bio je direktor gimnazije u sjevernom Londonu, i jedno od mojih najsnažnijih djetinjih sjećanja je ponos i strast koje je on iskazivao kada bi pričao o svojim učenicima, koje ja nisam znao – osim po imenu. Možda je to razlog što je ovo komad o obrazovanju i značaju potrage za znanjem u zatucanim i beznadnim dijelovima svijeta (Williams, 1976:2).

Ova drama tematski ispituje odnos društva koje se smatra normalnim te devijantnih pojedinaca. U originalnom prijevodu komad ima dvosmisleno značenje zbog engleskog jezika čija riječ *class* znači klasa (kao društvena klasa, točnije društvene kategorije) i razred. Drama govori o nekoliko učenika iz južnog dijela Londona koji čekaju nekoga da im dođe u razred predavati. Komad je vrlo dobro prihvaćen od strane publike u cijelome svijetu i postavljen je na kazališne daske na nekoliko kontinenata.

3. PREDSTAVA

Predstava *Razredni klasni neprijatelj* donosi nam priču o izopćenoj grupi ljudi, točnije učenika, delinkvenata, koji su prepušteni samima sebi. Kada se dublje uđe u priču, shvaćamo da su to osobe koje su pod maskama i koje u sebi nose prazninu i probleme. U dokonosti i ispraznosti vremena jedni drugima počinju držati lekcije. I tu se zapravo otkrivaju njihovi psihološki problemi i pitanja koja se postavljaju: problem školstva, odgoja, odrastanja i problem obitelji kao institucije. Predstava postavlja pred nas pitanje što se zapravo događa s djecom koja su prepuštena sama sebi?

Ovaj komad obrađuje jednu važnu temu, a ona je što to mladi rade u učionicama kada nisu pod nadzorom roditelja i profesora? U današnjem svijetu postoje djeca, kao i prije četrdeset godina kada je djelo napisano, koja na žalost nikoga ne zanimaju i nisu predodređena za „velike stvari“ i „ blistavu budućnost“. Iako je djelo napisano davno, tema je još uvijek vrlo aktualna i da se prilagoditi svim podnebljima. Uz adaptaciju, komad smo prilagodili Hrvatskoj i problemima naše države, pa tako i mržnji koja se javlja kod današnjih učenika i obitelji u kojima oni odrastaju.

Razred pod nazivom 4.K razred je u kojemu obitavaju mladi delinkventi. Godištem se kreću između sedamnaest i osamnaest godina. Učenici čekaju da se nešto dogodi, oni su glasni, razbijaju, a svakog profesora kojeg im pošalju, otjeraju na najgore moguće načine. Nitko se ne želi baviti njima. Oni su odron za druge i drugi ne žele biti blizu njih. Kako je u samom komadu napisano, svi likovi izgledaju puno stariji nego što jesu, tako da je pojava starijih glumaca od dvadeset godina normalna pojava. Pegla je mladi delinkvent koji je vođa jednog od dvaju klanova u razredu, ima status popularnog i opasnog frajera. Njegova

suprotnost u razredu je Žila, mladić koji je dosta mirniji i povučeniji od njega. Zbog odsustva profesora i gubljenja nade da će isti doći, Pegla predloži da počnu jedni drugima držati lekcije. Kao i inače, ostali pristaju na Peglin prijedlog koji Žila naziva „jedinim normalnim“. Počinju držati lekcije jedni drugima, svatko ima pet minuta i unutar tog vremena mora ih se naučiti nešto o životu na odabranu temu. Naravno, nije sve tako jednostavno pa se tijekom lekcije počinju lomiti i iz njih počinju izlaziti njihovi privatni problemi. Pegla predavanja počinje shvaćati vrlo ozbiljno, tako da počinje svoje kolege sve više maltretirati do točke njihova pucanja. Kako vrijeme odmiče i njegovo strpljenje postaje sve manje, tako pritisak na ostale postaje sve veći, a s obzirom na to da je jedina osoba koja mu otvoreno kontrira u razredu Žila, rasprava ubrzo odvodi u tučnjavu. Kako Žila kaže, to je jedini način da se Peglu nešto nauči. Ostatak razreda, Rifla, Droga, Lepi i Fleka ne podržavaju to što je Pegla napravio, tako da se i oni počinju okretati od njega. Tučnjavu prekida ravnatelj koji otvoreno govori da diže ruke od njih. Nakon što ravnatelj ode, ostaje tišina u učionici. Tu tišinu prekida Pegla jer je jedino on ostao na redu održati svoju lekciju. Za vrijeme njegove lekcije njegove kolege dižu ruke od njega i okreću mu leđa, čak i članovi njegova klana prestaju mu biti privrženi. On se lomi, počinje mucati i na kraju priznaje da ni on ne zna ništa i da sve radi na silu. Nakon Peglina sloma, Žila mu prilazi i govori mu kako će sve biti u redu i kako nada još postoji i da se nikada ne treba prestati nadati. Svi slože klupe kako su bile prije tučnjave, vrate stvari na mjesto i sjednu u iščekivanju profesora, međutim oglasi se zvono koje označava kraj nastave.

Predstava vrlo otvoreno govori o problemima školstva, nacionalizma, delinkventima i sredini u kojoj današnja djeca odrastaju. Iako je djelo nastalo prije četrdeset godina, problemi su bili i ostali isti. Problemi su prevedeni na naše podneblje i problem rase je preveden na govor mržnje na nacionalnoj osnovi. Tijekom proba i rada na predstavi htjeli smo postići realizam na sceni. Koristili smo impulse kao pravi podražaj i privatni trenutak za djelovanje, tako da smo u periodu probi dolazili do zanimljivih rezultata. Što je bilo više moguće, pokušavali smo fiksirati te momente, ali ne na tehnički način, već tako da nas u tom trenutku impuls kakav primimo odvede u sljedeći trenutak. Znači, znamo gdje trebamo biti i znamo replike koje trebamo reći, ali sam način na koji ćemo reagirati i kako ćemo ih reći, ne znamo, i tu je čar igre. Ne znamo koje ćemo impulse dobiti.

4. LIKOVI

Gluma je jedina umjetnost u kojoj se teško može, zapravo je gotovo nemoguće, jasno razgraničiti tvorca od njegovog djela. Pošto je lik stvoren u dobroj mjeri od glumca samog kao materijala, a i doživljava se kroz njega kao sredstvo komunikacije stvorenog djela s publikom, onda je nužno da to djelo (u kome čovjek samim sobom podržava čovjeka) ne samo liči na čovjeka nego da to i bude čovjek sam (Stjepanović, 2005: 30).

U ovom poglavlju govorit će se o likovima i njihovim karakteristikama. Profesor Boro Stjepanović rekao je da su lik i uloga nivoi u organizaciji radnje, a lik sam po sebi je onaj nivo na kom se gradi fiktivni moralni djelatnik prikladan priči. Lik se ne može odvojiti od riječi *ličnost* što se kao jedan od temeljnih pojmova u psihologiji odnosi na neponovljiv, relativno čvrsto integriran, stabilan i kompleksan sklop osobina, koji određuje karakteristično i dosljedno ponašanje individue. Stoga o liku i ličnosti govorimo kao o istoj stvari. Likovi su u ovome komadu posebni, jedinstveni i autor je glumcima dao jednu široku paletu mogućnosti na kojoj se može raditi i kreirati. Da bismo dobro upoznali likove koje trebamo igrati, moramo znati sve o njima, iz teksta izvući postojeće, a nepostojeće dobro namaštati u korist linije priče.

Razredni klasni neprijatelj priča je o izoliranoj grupi ogorčenih maloljetnih delinkvenata prikraćenih od malena već u obitelji. Njihov bunt, točnije rečeno, pobuna protiv sistema, očituje se u tome što su demolirali sve oko sebe i stavljeni su u kaznu. Uništili su klupe, stolice, išarali zidove i uz sve to teroriziraju profesore, ali isto tako imaju veliku potrebu za znanjem, socijalizacijom i ljubavi. Grupa ima razne karakteristike među svojim članovima, postoje karakteristike pobunjenika, nezadovoljnih društvenim prilikama, klasne razlike...

Ista grupa ima hijerarhiju među članovima i koliko god djelovalo anarhistički, ona je organizirana. Povezanost među članovima temelji se na strahu, poštovanju i agresiji. Svatko od pojedinaca drži predavanje ne bi li time utažio želju za moći vođe grupe. Drama u više navrata podsjeća na grupnu psihoterapiju jer se svima u grupi mogu pripisati poremećaji osobnosti. Međutim, radi se o poremećajima koji se ispoljavaju u vrlo stresnim situacijama, a svaki lik u djelu ima taj moment i na drugačiji, sebi svojstven način, reagira na njega. Grupa ima razne članove. U razredu postoje dva klana i svaki od tih dvaju klanova ima svojeg vođu. Vođa jednog klana je Pegla, dok je vođa drugoga Žila. Lepi, Rifla i Droga balansiraju. Priklanjaju se ili Pegli ili Žili, nemaju samopoštovanje. Svi članovi grupe, s izuzetkom Žile,

ostavljaju dojam frustriranosti prema ženama i mržnje prema njima. Iako je Rifla jedina žena među njima, ona se ponaša kao muški dio grupe i ne vidimo njezinu naklonjenost prema ženskome rodu. Žene su za njih beznačajna, niževrijedna bića i seksualni objekti.

4.1. KARAKTERISTIKE LIKOVA

Lik najčešće zamišljamo kao živu ličnost, a on je zapravo umjetnička konstrukcija stvorena na osnovu tzv. crta (osobina, svojstava, karakteristika ili određenja). Te crte mogu biti različite (Stjepanović, 2005: 42).

Fleka je izuzetno usamljena osoba. Ima tendenciju da vlastita uvjerenja koristi za rješavanje sukoba. Tako ublažava osamljenost i potrebu za ekscentričnosti, kojoj je po prirodi dosta sklon, što se da iščitati iz komada. Razbijanjem izloga rješava se svoje frustracije koja potiče još iz njegova rana djetinjstva i obiteljske situacije. Nakon što biva kažnjen, prelazi na prskanje zidova s bojom.

Lepi je otmjeni, ljubazni i servilni pozer, koji pretjeruje u izražavanju emocija. Svjestan je svojeg izgleda, možda malo čak i pretjerano; pobuđuje simpatiju kod ljudi. O njemu najmanje saznajemo u komadu, vjerojatno zato što on ne želi da se previše zna, tako da mu se govor najčešće svodi na kazivanje šala, anegdota i viceva. U njegovu slučaju javlja se pretjerana želja za prihvaćanjem i na bilo kakvu kritiku, agresivnost ili odbijanje reagira povlačenjem. Ima histrionsku ili histeričnu izbjegavajuću osobnost.

Droga je gotovo beznačajna karikatura u razredu. Čak sam sebe naziva „duhom“ i „neprimjetnim“ u komadu. Ali se kod njega nazire pasivno-agresivna osobnost. Stvara dojam nesposobnosti i pasivnosti kako bi izbjegao bilo kakvu odgovornost. Najčešće odugovlači i tako prikriva neslaganje prema Pegli, kojeg smatra svojim neprijateljem i krivi ga za svoju nepopularnost kod određenih društava.

Rifla prihvaća potlačenost. Odgovara joj niža vrijednost jer ima vođu koji ju štiti i čuva. Nepovjerljiva je, tajnovita i sklona sumnjanju. Često pronalazi neprijatelje u drugima i njih krivi za osobne neuspjehe, a često vidi i zlobne porive u ljudima. To ju koči u normalnom razmišljanju i upravo to traženje zla u drugima je zapravo projekcija vlastitog neprijateljstva prema drugima. Često se iznenađuje i plaši svojih reakcija. Ona vrlo često ima osjećaje pravedne ogorčenosti koji se manifestiraju kao višestruki poremećaj osobnosti. Rifla

se jednostavno ne može opustiti i ima nedostatak fleksibilnosti. Ona ima izraženu potrebu kontrolirati druge osobe u razredu, neovisno kojem klanu pripadaju i to joj se odražava na vrlo nisko samopouzdanje, a također nema ni poštovanja prema sebi, što je odvodi u srž paranoje. Ona se duboko u sebi osjeća vrlo slabo i inferiorno. Najblaže rečeno, Rifla se osjeća slabom.

Žila je jedina osoba u razredu koja se otvoreno suprotstavlja Pegli. On otkriva i definira Peglin problem. Po svemu sudeći, on je pristojan i kao da mu nije mjesto u ovoj skupini delinkvenata. Stalno proturječi drugima i nezadovoljan je. Samosvjestan je i odrješit. Taktizira. Samozatajan je. Povremeno djeluje kao pesimist. On je jedina osoba u razredu koja je upoznala ljubav i koja vjeruje u bolje sutra. Poštuje sebe i druge, vjeruje u preobraćenje i onih najgorih. On će učiniti obrat u krajnje destruktivnoj situaciji. Žila ima „nadljudsku“ energiju koja premašuje njegove fizičke mogućnosti. Jedina je osoba koja se suprotstavlja Pegli. Prihvaća tučnjavu iako zna da će to za njega imati kobne posljedice. U ključnoj situaciji u komadu, onoj najkritičnijoj, Žila pokazuje nevjerojatni altruizam.

Pegla je najdominantniji lik u komadu. Ima asocijalni poremećaj osobnosti. Osobe koje pate od tog oblika poremećaja ličnosti, imaju povijest trajnog i kroničnog antisocijalnog ponašanja u sklopu kojeg se vrši nasilje nad pravima drugih. Osnovni poremećaj kod tog stanja jest nemogućnost kontroliranja impulsa i loša, kratkotrajna koncentracija. Osobe pogođene tim poremećajem pokazuju nedostatak osjećaja prema drugima. Pegla je egocentričan, sebičan i pretjerano zahtjevan. Uz to, kod njega se ne mogu pronaći znakovi tjeskobe, kajanja i krivnje. Pojmovi poput „sociopata“ ili „psihopata“ vrlo se često koriste za ovakav oblik ponašanja kakav zastupa Pegla. Osim antisocijalnog, kod Pegle se vide i naznake narcisoidnog poremećaja osobnosti. On bezosjećajno zanemaruje prava drugih, isto kao i njihove osjećaje. Iskorištava druge i to sve čini zbog vlastitog užitka. Gotovo u svakoj situaciji u komadu reagira impulzivno, neodgovoran je i nasilan. Ne uspijeva predvidjeti posljedice svojega ponašanja. Ne osjeća niti krivnju niti žaljenje za stvarima koje učini. U odsutnom trenutku stječemo dojam da Pegla popušta i da ga po prvi put u komadu obuhvaćaju pozitivne emocije i dovodi se u pitanje popravljanje karaktera nakon što se grupa okrene protiv njega. Pegla ima vulgaran vokabular i gotovo svaka njegova riječ je ili uvreda ili psovka, ali unatoč tomu, on je vrlo načitan i elokventan. Shvaća problem u kojemu se svi nalaze i definira ga na pretjeran i sebi svojstven način. On je napušteno i zanemareno dijete koje nikada nije osjetilo ljubav. On ne vjeruje u ljubav, mir, znanje, već to nadoknađuje prevelikom superiornošću nad drugima, onim slabijima od sebe, a u ovom slučaju su to svi u

učionici. Želi moć i strahopoštovanje, želi da ga se svi boje i da ga cijene. Sve navedeno također ga čini i narcisoidnom osobom, ali može se povezati i s depresijom. On je zapravo vrlo slaba osoba s malo samopoštovanja, osoba koja je sklona ovisnostima.

4. 2. VANJSKI ČIMBENICI KOJI UTJEČU NA LIKOVE

Razredni klasni neprijatelj komad je koji se ozbiljno bavi pojmom delinkvencije, obiteljskog nasilja i školske sredine kod maloljetnika. Delinkvencija, točnije rečeno maloljetnička delinkvencija, društvena je pojava koja zahtijeva ozbiljan pristup kao i mnogi drugi društveni problemi. Pod pojmom pristupa podrazumijeva se istraživanje pojave, a sam naziv delinkvencija, društvenog je karaktera i manifestira se u društvenoj zajednici. S obzirom na to da sam karakteristikom likova objasnio poremećaje ličnosti koje svaki od njih zastupa, Pegla je konkretni primjer delinkventa kojega bi njegova narav i ponašanje moglo pratiti u budućnosti u kojoj ima velike predispozicije postati notorni kriminalac ili u najmanju ruku alkoholičar ili narkoman. Protagonisti imaju 18 godina, tako da svi spadaju u starije maloljetnike i može se reći da je njihov 4.K razred mjesto koje je priprema za zatvor (naravno kako kod koga). Konkretno govorim o Pegli, koji svojim devijantnim i agresivnim ponašanjem, koje se može iščitati i iz teksta, otkriva da ima nestabilnu situaciju kod kuće i da se naslutiti da je agresivno ponašanje poprimio od oca koji ga je tukao i od majke koja je alkoholičarka i koja ga je zanemarivala. Ulica svakako ima veliku ulogu u njegovu odgoju te u kombinaciji s obiteljskim nasiljem dolazi do kriminalnih radnji koje sam već spomenuo. S obzirom na to da u komadu nije navedeno, preostaje našoj mašti da zaključimo i da kreiramo prošlost kriminalnog dosjea karaktera koji igramo.

Tu nam uvelike pomaže statistika koja govori da je (u ovim godinama u kojima se nalazi Pegla) najviše počinjeno teških krađa, zlouporabe teških droga, razbojništva i krivotvorenja novca. Razlog zašto se čine ta kaznena djela možemo vidjeti u načinu razmišljanja maloljetnika, odnosno njihovim motivima za počinjenje kaznenih djela. Njihov je primarni cilj samopotvrđivanje od strane grupe, vršnjaka, stjecanje statusa u grupi, mladenačko nadmetanje, želja za isticanjem, dok je stjecanje materijalne koristi u drugom planu. Također je važno napomenuti da je među maloljetnim počiniteljima daleko više muških nego ženskih počinitelja. S obzirom na to da je u predstavi situacija takva da su većina

likova muškarci, po već gore navedenim činjenicama dolazimo do zaključka da drama ide u planiranome smjeru i završava tučnjavom. Ali imamo također jedan lik koji je žensko, a to je Rifla. Ona u svojem monologu, točnije rečeno u lekciji koju predaje kolegama, govori o tome kako su je svi uvijek doživljavali kao muškarca i kako ju je to jako frustriralo. Također govori i o tome kako je željela biti kao Pegla, ali to nikada nije mogla, ne samo radi spola, već i radi te činjenice da je jednostavno drugačija od njega. Maloljetnici često čine kazneno djelo u grupi. Što se tiče obitelji i sredine gdje maloljetnici obitavaju i odrastaju, sa sigurnošću možemo reći da je ta sredina ključan faktor njihovog budućeg ponašanja. Svaki od likova u predstavi živi u određenoj sredini, iako to možda i nije direktno prikazano u komadu, da se naslutiti o kakvoj se obiteljskoj sredini radi i kakav ona utjecaj vrši na njih.

Da bismo dovoljno dobro upoznali likove koje tumačimo i da bismo ih shvatili, moramo dobro istražiti svaki segment njihova života. Istraživanjem sam saznao da sredina ima veliki, ako ne i ključan utjecaj na adolescente. Tri različite sredine ključni su faktor njihova ponašanja, a to su: obiteljska sredina, fizička sredina i sredina druženja; ulica, vršnjaci. Obiteljska sredina ujedno je i najznačajniji faktor koji utječe na maloljetničku delinkvenciju jer u današnjem svijetu obitelj ima ključnu, nezamjenjivu ulogu. Obitelj ima mnoge zadaće pred sobom koje mora uspješno izvršiti kako bi bila funkcionalna. Obitelj ostvaruje reproduktivnu, ekonomsku, emotivnu, zaštitnu i odgojnu funkciju. Kod maloljetnih delinkvenata odnosi su u obitelji često poremećeni; djeca su slabo nadgledana, roditelji su slabo uključeni u odgoj djece, prisutno je antisocijalno ponašanje roditelja te obitelj ima više članova. Jedna od najvećih preteča delinkvencije kod maloljetnika i u njihovu ponašanju jest rastava roditelja, točnije rečeno, odvajanje roditelja i njihovi konflikti prije i/ili poslije rastave. Na primjeru razilaženja roditelja vidimo Droginu stranu priče. Njegovi su se roditelji razišli, majka je otišla s drugim muškarcem i napustila ih je. Iako možemo samo naslućivati i maštati, jer nam je autor ostavio dovoljno prostora za to, je li svađa između majke i oca postojala ili se ona samo zaljubila i napustila ih? Razilaženje se dogodilo i imalo je ključnu ulogu u Droginom ponašanju, delinkvenciji i sklonosti opijatima. Alkoholizam kod roditelja također je jedan od preduvjeta delinkvencije, iako je najčešće zastupljeniji kod muške strane obitelji, kod očeva. Zatim slijedi nerad roditelja, skitnja roditelja, osuđivanost roditelja i promiskuitetno ponašanje. Rezultati istraživanja pokazali su kako obitelji s poremećenim odnosima, gdje su prisutne svađe i fizička obračunavanja, imaju znatno nepovoljniju obiteljsku strukturu. Pegla je tipičan primjer delikventa koji je odgajan u sredini gdje je otac pijanac, također ga je taj isti otac zlostavljao i tukao. Peglin je otac invalid bez noge, ima

umjetnu protezu („Drvenu nogu“ kako Pegla govori u komadu) i ne radi. Također, osim što je sklon alkoholu, izlascima, tučnjavama, nespavanju kod kuće (što znači i skitnjama, pitanje je spava li on uopće ikada kod kuće), najvjerojatnije je bio i osuđivan, ako ne za teška krivična djela, onda svakako za neprimjereno ponašanje i remećenja javnog reda. Također se u ovome slučaju povlači još jedno vrlo zanimljivo pitanje koje glumcu može poslužiti za namaštavanje. Kako je Peglin otac izgubio nogu? Pegla u nekoliko navrata u komadu spominje oca i njegovu nogu: „...u svijetu postoje kreteni kojima su noge odsjekli turpijom...“ i „ Hoćeš li da ti ispričam kako je moj stari dobio drvenu nogu i kako živi u gepeku uz cestu?“ Postoji varijanta da je nogu izgubio u ratu, a postoji mogućnost da je izgubio nogu jer se bavio kriminalnim radnjama pa su mu je amputirali radi teže ozljede. S obzirom na to da Pegla ima vrlo malo poštovanja prema svojim roditeljima, čak i oca u prethodnom citatu naziva „kretenom“, otac nije u potpunosti nevin i imao je velik utjecaj na Peglino rano djetinjstvo i na njegov odgoj. U pitanju je naravno i poštovanje drugog roditelja, Pegline majke, za koju govori: „Govorim o mojoj staroj koja je ružna stara pička samo što ona to ne vidi. I što radi? Dotjeruje se. I ja je sretnem u kafiću...“ Iz djela saznajemo da je Peglina majka također alkoholičarka i da je sklona skitnji i promiskuitetu. To nam potvrđuje i Žila kada govori o Peglinim roditeljima:

> „A moj stari i moja stara se vole nekad i poljubiti. Je li jasno? Je li to bolje od dva kretena koja leže jedan pored drugog i bulje u strop. Bolje je nego tvoja stara koja se skocka ko za svečanu večeru zato što stari kreten to traži, a tvoja stara voli i koju popit i zabaviti se, čak i tamo gdje su ulice prekrivene govnima!“

Peglina obiteljska sredina odgovara tipičnoj sredini jednoga delinkventa, s tim da obitelji ne moraju naglo biti od samog početka takve, one se mogu mijenjati, što također ima velik utjecaj na djecu unutar istih. U slučaju Rifle situacija se znatno promijenila otkada je umro njezin otac. Sve je spalo na njezinu majku koja je preuzela ulogu oba roditelja i tako počela zbog više poslova izbivati iz kuće. Rifla je bila prepuštena sama sebi i ulici. Uloga majke u suvremenom društvu počela je gubiti svoju funkciju jer kako su žene postale emancipirane, tako su dobile i novu ulogu - postale su poslovne osobe.

5. RAD NA ULOZI

Mogućnost stvaranja uloge jedna je od najvećih umjetnosti u glumi. Cilj glumaca jest napraviti ulogu i okarakterizirati lik do potpune uvjerljivosti. Taj način rada na liku odvaja se od ostalih poslova na komadu koji igramo. Lik postaje u nama živ tek kada mi počinjemo vjerovati u ono što radimo. Da bismo realistično djelovali i došli do prirodnosti, moramo se zapitati što bi naš lik učinio u određenoj situaciji, a ne što bismo mi učinili u istoj toj situaciji. Koje je njegovo stanje uma i emocionalno stanje? Kako se ponaša i kreće? Kako se oblači? Je li lik sličan našoj osobnoj prirodi? Ako ne, gdje su razlike? Ako ne bi postojale riječi u sceni ili ako druge osobe ne bi bile tu, što bi naš lik radio? Što bi on činio da se cijela napisana scena nikada nije dogodila? Trebamo pogledati suprotnosti unutar lika koji igramo. Ako igramo dobrog čovjeka, trebamo naći gdje je loš. Ako s druge strane igramo lošeg čovjeka, trebamo pronaći gdje je dobar. Kada igramo lopova, isto trebamo potražiti heroja.

Također se mora kreirati veza i odnos lika koji utjelovljujemo s ostalim likovima u sceni. Ono što radimo djelomično je nametnuto od strane našeg scenskog partnera na koga se oslanjamo, ali ne u potpunosti jer najveći dio moramo napraviti sami. Tu dolazi do izražaja tehnika i zanat koji učimo. Moramo biti svjesni što činimo u sceni i prilagoditi se onome što naš partner radi. Važno je da publici ne ostavimo dojam da mi „glumimo“ lik. To bi značilo da smo izvan svoje uloge što pokazuje nedosljednost i neprirodnost, a pritom izgleda da se hrvamo i jedva izlazimo na kraj s nečim što nije naše. Da bismo to izbjegli, moramo se osjećati ugodno na sceni. Ako se osjećamo dovoljno ugodno na sceni i publika će to vidjeti i tada se stvara vjerodostojnost. Ako se kojim slučajem dogodi da ispadnemo iz uloge i da se počnemo smijati na sceni, što je svakako nepoželjno, ali trebamo si dozvoliti da reagiramo onako kako bi naš lik reagirao, a to je da se smijemo kao on, a ne privatno mi. U scenama se treba steći ugoda koja nam dopušta opuštenost, treba se ponašati prirodno i dramatično, i ne se šetati okolo po sceni jer je to pokazatelj nenamjerne nervoze. Također je vrlo važno približiti sebi taj posao koji radimo na liku.

U predstavi igram ulogu Pegle koji je po prirodi vrlo ekstrovertna i agresivna osoba (kako sam već prije naveo), što ga čini različitim od mene. Ja sam po prirodi više introvertni tip osobe i ne volim se previše nametati kad ne moram, što čini veliku razliku između mene i Pegle. S obzirom na to da nisam kao lik koji igram, moram unutar njega pronaći stvari koje su nam slične. Po svemu sudeći, ja nisam figura delinkventa i privatno

nemam tu osobnost velikog gurua i vođe koji može voditi organizaciju i više ljudi, ali sam zato pametan i elokventan kao Pegla. I ja planiram stvari, nalazim se u klasi s različitim kolegama, vjerujem u stvari koje radim, isto kao što je i on uvjeren u ono što on radi. Povezao sam svoju ljubav prema slatkišima i djetinjastom ponašanju s likom, tako da je Pegla u mojoj izvedbi vrlo djetinjast u trenutcima kada to može biti. Postoji samo jedna velika razlika između mene i njega – on doslovno može ubiti i ozbiljno povrijediti bez osjećanja grižnje savjesti.

Kada je uloga koju igramo u potpunosti napravljena, tada publika može govoriti o fascinantnoj osobi koja živi odvojeno od glumca koji ju igra. Budući da sam već naglasio da je glumcu njegovo tijelo njegov instrument, moramo konstantno raditi na četirima stvarima: na tijelu, govoru, našem umu i emocijama. Kako bih popravio ono što se mora popraviti (govoreći o tijelu, govoru, umu i emocijama), tijekom rada na ovoj predstavi i ulozi koristio sam stečeno znanje s akademije kao i pomoć tehnika, čije sam vježbe koristio za potrebe kreiranja uloge.

5.1. PEGLA

Prva i najvažnija stvar za glumčev pristup ulozi jest pročitati dramu i shvatiti što je pisac želio prenijeti svijetu, koju ideju podastire recipijentu? Glumčev je posao otkriti najvažnije ideje koje dramatičar prenosi preko svojih likova. On želi iznijeti svijetu svoje mišljenje o društvu u kojem živimo i tako direktno osvijestiti ljude da djeluju. Kako bi glumac bolje shvatio o čemu se radi, mora iščitati te ideje i unutar njih kreirati.

Ovdje je bitno Peglino ponašanje i njegov utjecaj na razred u kojemu je glavni i apsolutni dominator. Reći ću kako sam i kojim sredstvima dolazio do uloge. Spomenuo sam da glumac mora raditi na četirima stvarima konstantno s obzirom na to da je sam sebi instrument, a to su glas, tijelo, um i emocije. Na samome početku krenuo sam kreirati lik izvana prema unutra. Prvo i najvažnije bilo je da saznam sve o Pegli, ono što je napisano u tekstu i ono što se da namaštati.

U prvoj fazi istraživanja otkrio sam sve što mi je autor dao u komadu o socijalnom statusu Pegle. Za društveni status, kako je Adler navela, trebamo istražiti sljedeće:

- socijalnu situaciju

- društvenu klasu.

U socijalnu situaciju moramo uvrstiti sve što se odnosi na religiju, obrazovanje, obitelj, moral, novac, seks i političku situaciju.

- Religija - katolik, kršćanin
- Obrazovanje - učenik, srednjoškolac, četvrti razred srednje škole, delinkvent
- Obitelj - nestabilan obiteljski život, otac: agresivac i alkoholičar, majka: alkoholičarka i sklona promiskuitetu, Pegla je prepušten sam sebi
- Spol - muško
- Politička situacija – anarhist
- Novac - nije iz dobrostojeće obitelji, prima socijalnu pomoć.

U društvenu klasu spadaju: aristokracija, dobrostojeća srednja klasa, srednja klasa i radnička klasa. Pegla pripada radničkoj klasi.

Kada smo otkrili neke činjenice o liku koji igramo, možemo krenuti na druge stvari, a to je način na koji se on ponaša, kako se odnosi prema drugima i što on zapravo želi. Njegov je cilj uvjeriti i natjerati kolege da budu kao on: agresivni, dominantni, da se bore za svoja uvjerenja i da podignu revoluciju protiv vlasti, škole, profesora i da zajedno sruše državni sustav vrijednosti. Želi da misle kao on i da postupaju kao on, da budu njegova vojska koja će skrušeno odgovarati na njegove naredbe. Jednom riječju, on ih cijelo vrijeme regrutira.

5.2. RAD NA TEKSTU

> Prva tema koja se nameće u vezi sa tim radom jeste pitanje tumačenja, jer je rad na tekstu zapravo nekakva procedura ili metodičan pristup otkrivanju značenja teksta, odnosno njegovo tumačenje (Stjepanović, 2005: 30).

Rad na tekstu mora biti predan. Kakav god odnos prema tekstu imali, moramo mu pristupiti vrlo ozbiljno jer nas površan pristup može dovesti do loše napravljene uloge. Preciznom analizom moramo istražiti puno raznih čimbenika, a svaka od analiza ima najmanje tri faze: **prvi dojam**, **utvrđivanje činjenica** i **analitička provjera i dopuna.**

5.1.1. Prvi dojam

Prvi dojam je sve ono što se javlja za vrijeme čitanja nekog komada. To je nesvjesno jer bilo koji susret s nečim novim, u ovom slučaju tekstom, ostavlja u nama trag na koji ne možemo utjecati. Iz koje god perspektive ga čitali nešto će se u nama dogoditi. Ipak, pri prvom susretu s tekstom preporučuje se vrlo pažljiv pristup jer krivi i površan prvi dojam može dovesti do krivih zaključaka koji se poslije teško daju popraviti. Moj susret s *Razrednim klasnim neprijateljem* dogodio se puno prije nego što je taj komad postavljen na scenu. Prvo sam ga čitao kao običan čitatelj jer, naravno, nisam znao da ću ga igrati. Suosjećao sam s likovima, situacijom i u meni su se budili razni osjećaji tako da sam to počeo zapisivati što je to što me ljutilo dok sam čitao komad, što sam osjetio kao potrebu za djelovanjem itd. A kao odgovor mogu reći da sam najviše imao potrebu reagirati na ponašanje protagonista Pegle, lik koji igram. Shvatio sam ga kao izuzetno šarmantnog i duhovitog, ali također vrlo agresivnog, ogorčenog i iskompleksiranog. Da bih izbjegao igranje zadnjih triju stavki koje sam naveo, morao sam pročitati komad i stvoriti novi dojam koji će me kao glumca potaknuti da u sebi pokrenem unutarnje pokretače osjećanja, volje i razuma koji će stvoriti u meni razloge za ljubavlju prema ulozi i da svoj lik opravdam u potpunosti. Nakon iščitavanja tražio sam ljudskost u Pegli, čak i tamo gdje se ona ne nazire direktno, opravdao sam njegovo ponašanje i stvorio sam sigurnost i samouvjerenje za početak rada na ulozi.

5.1.2. Činjenice

Da bismo shvatili komad, likove i na kraju da bismo napravili ulogu, moramo utvrditi **činjenice.** Kako bismo to napravili, moramo odgovoriti na razna pitanja. Zapisivanjem *glagola, pridjeva, imenica* koje se odnose na Peglu daje mi jasan uvid da znam točno u kojem trenutku što radim. Traženjem činjenica u tekstu pronalazimo podatke koji nam pomažu da na temelju nečega što nije stvarno ostvarimo realnost, da to opravdamo i na kraju dobro izvedemo. U konkretnom primjeru *Razrednog klasnog neprijatelja* meni nisu bili važni podatci koji nam govore neke statističke vrijednosti komada, poput koliko slova, rečenica, psovki itd. ima komad (to su svakako važne činjenice, ali nama nisu potrebne), već ono što mi

može pomoći da shvatim komad, odnose, likove i da dobro napravim ulogu. Postavljamo konkretna pitanja: *Tko? Kakav?* (bilježim imenice i pridjeve koji se odnose na moj lik) – *Petrić, Pegla, Peglica, agresivan, provokativan, defenzivan, opsjednut, nepopustljiv, jadan, žalostan, usamljen, jak, miran, nestrpljiv, glasan, lud, opičen, bijesan, divljak, pametan, najinteligentniji, tvrd, miran, netolerantan, ranjiv, kaos...*

Što radi? (glagoli) – *stoji, raspravlja, udara, provocira, bocka, pokušava* nametnuti temu, *udara* nogama, *pomiče* klupe, *smije se, odobrava, privlači* pažnju, *zapovijeda, zgrabi* Riflu, *drži* Riflu, *pjeva, zabavlja, promatra, prijeti, tjera, izlazi pred* razred, *zgrabi je* za kragnu, *viče, ušutkava* ih, *plače, zamuckuje, tuče, boksa* sam sa sobom, *pleše,* Pegla *se brine* o Žili, *pomahnita, udara* u klupe, *cijepa* knjige, *udara* po svemu što vidi, *nasrće* na kolege, *viče, psuje, okrene* se prema Žili, *sjeda* u klupu, *osvaja* pažnju razreda...

Zašto? (riječi koje određuju želju, potrebu, motiv, volju, cilj, namjeru itd.) – *želimo znanje, pomozi nam, mi moramo danas nešto naučiti, moram priznati da me Droga još nisi uvjerio, ti nam prodaješ jebeni put do uništenja, ne sviđa mi se to sinko, ne sviđa nam se tvoja lekcija, jebao sam je, pomozite nam svima, hoću znati zašto smo mi ovdje, tražim odgovor, održi nam lekciju, to nam je naša borba dala, želim znati što ćemo im raditi, povraća mi se od toga, ne bih ostavio ni jednog socijalnog radnika na životu, ja bih objesio socijalne radnike za palčeve, ja mislim svaku riječ koju izgovorim, želim znati zašto mi nikada ništa nisi rekao o svojim starcima, zaveži i nauči nas nešto korisno, odmaknite stolove, da me nisi dirnuo, digao si ruke od nas pa ćemo mi dići ruke od tebe, sve ćemo vam rasturiti dok ne dobijemo ono što je naše, napadnite me, slušajte me, imam jebenog znanja da vam ga prenesem...*

Gdje? (mjesto događanja) - *učionica,* gleda prema *hodniku,* stoji kraj *vrata,* stoji na *klupi,* gleda prema *ploči,* pada na *pod,* zašto smo mi *ovdje...*

Kada? (vrijeme vršenja) – otišla je *jutros,* kako ste proveli *prošlu* subotu, trajalo je samo *sedam dana,* na *današnji* dan, imaš *pet* minuta, *odmah,* ovo *sad,* ovo *popodne,* smislili su ako nas dovoljno *dugo* ostave ovdje da ćemo popizditi, ti *čekaš* da te netko nešto nauči, strašno ćeš dugo *čekati*, kišni *četvrtak...*

Kako? (riječi i izrazi kojima se određuje način vršenja radnje) – *umorno* se miče, *polako* dolazi, *blago* defenzivan, da *glasno* vičemo, *glasno* se smije, *lijepo* te pitam pičko...

5.1.3. Analiza

> Analiza omogućava da izgradimo u mašti i uobrazilji preciznu radnju u situaciji i okolnostima i tako da pripremljeni krenemo na scenu, najprije u lake i neobavezne improvizacije, a potom u realizaciju kompletnog zadatka (Stjepanović, 2005: 100).

Kada smo odgovorili na zadana pitanja i otkrili što radimo u komadu, onda dolazimo do **analize**. Ona nam pomaže da povežemo prvi dojam i otkrivene činjenice, ali također da stvorimo nove. U tekstu ne piše sve pa moramo dosta toga iščitati između redaka i namaštati. Mašti se moramo potpuno prepustiti i dati joj da nam razbudi emotivno pamćenje, a pri tome da se drži logike kako nas ne bi odvela u krivome smjeru. Da bismo to izbjegli, moramo napraviti nekoliko analiza unutar komada, a to su: *analiza situacije, analiza scene, analiza radnje, analiza okolnosti i analiza lika.*

U radu teksta, poslije sam na ulozi primijenio sve od navedenih četiriju analiza. Prvo sam iščitao situaciju u kojoj se likovi nalaze i kakav odnos imaju jedni prema drugima. Sama situacija po definiciji je odnos između likova koji predstavljaju dinamične sile u komadu. Prema tome, *analizom situacije* ulazimo u odnos postojećih likova u komadu, a s obzirom na to da su svi odnosi promjenjivi, pogotovo u dramama moramo pratiti liniju promjene odnosa što je česta pojava. U ovom su mi poslu najviše pomogli odgovori na činjenice koje sam naveo u prethodnom poglavlju. Osnovni odnos u komadu je odnos Pegla-Žila, a s obzirom na to da ja igram Peglu, postavljam ga kao subjekta, a Žilu kao protivnika. Moja je osnovna želja da natjeram cijeli razred da stane na moju stranu, da kolege zauzmu moj stav, da napravimo pobunu protiv sistema koji nas sustavno odbacuje, dok se Žila opet bori za onaj mirniji način: da sistem treba prihvatiti jer onda će prihvaćenost biti obostrana. S obzirom na to da je Pegla nositelj osnovne želje, Žila mu je glavni protivnik koji na svojoj strani ima još dvojicu pomagača: Drogu i Fleku. Ali Pegla također ima svoje saveznike: Riflu i Lepog.

Povezivanje danih okolnosti i stvaranje novih zovemo *analizom okolnosti.* Za vrijeme čitanja kolege i ja provodili smo puno vremena u staroj Ugostiteljskoj školi. Prostorija je derutna i napuštena te savršeno odgovara opisu prave učionice koja je navedena u komadu. *Kad? Gdje?* i *Kako?* pitanja su koja se najčešće postavljaju kod ove analize. Na ta sam pitanja već ranije odgovorio u činjenicama. Stalno moramo obraćati pažnju na okolnosti

koje se vrlo često i dramatično događaju unutar priče. Učionica koja trune, išarana je i prljava, ima veliki utjecaj i poticaj na određene akcije kod pojedinaca, tako da su nam ambijent i atmosfera uvelike pomogli kod rada na odnosima i ulogama. Osobno mi je pomoglo to što je moj lik, koji je vrlo nemiran i agresivan, u takvoj jednoj učionici koja još više potencira njegovu radnju. Tu sam dosta toga morao namaštati jer nije sve napisano u tekstu. Učenici cijelo vrijeme provode u iščekivanju i upravo je Pegla taj koji nameće zanimaciju svojim kolegama. On je taj pokretač koji u turobnoj atmosferi bez nade donosi svijetlu točku i predlaže da sami drže lekcije. Da bi došao do toga, kolektivno smo radili vježbe povezivanja i pažnje. Bez teksta smo se razišli po učionici i svatko je radio svoje. Moj je zadatak bio da ih sve pokušam animirati i privući na svoju stranu. Bilo je jako teško i u početku sam pretjerivao. Uglavnom bih koristio silu i vikanje da ih privučem, pa bih postupno smanjivao, dok na kraju ne bih dobio jedan gest koji bi govorio jednako kao da vičem ili ih fizički napadam.

Scene sam podijelio na odlomke i zadatke faza rada na tekstu. Imenovao sam radnje glagolskim imenicama kako bih znao točno o čemu se gdje radi i do koje točke moram doći. Kao što sam već ranije naveo da komad nema striktno podijeljene scene, već je sve zapravo jedna scena, nalazio sam mjesta koja utječu na moj lik i koja ga potiču na djelovanje. Konkretno navodim primjer zadnjeg sukoba sa Žilom koji dovodi do tučnjave. Realizacija radnji u prostoru različita je od one kada sjedimo za stolom i sami radimo. U suodnosu s kolegom Domagojem Mrkonjićem i ostatkom ansambla, koji su također na sceni u tom trenutku, dolazili smo do zajedničkih ideja kako realizirati taj ključan trenutak. U praktičnoj primjeni otkrivale su se nove spoznaje i novi problemi koje smo postupno rješavali. Najveći mi je problem bio stvaranje tolike agresije i sadizma, pri tome i uživanje u istom. To smo postigli slušanjem i pretjerivanjem u radnjama. Pretjerivao sam u vikanju, u gestikulacijama, u izgovaranju replika i na kraju sam ih smanjivao dok na intelektualnoj razini nisam dobio onu liniju radnji i intelekta koja se treba čitati na van, naravno, agresivnost je tu, a ako je pretjerana, može biti negledljiva izvedba.

Događaj scene je da Pegla želi uništiti Žilinu reputaciju i poniziti ga pred razredom.

OBJEKT: reputacija.

SUBJEKT: Pegla - njegov cilj je poniziti Žilu provociranjem i skretanjem s teme Žiline lekcije.

PROTIVNIK: Žila - njegov cilj je izbjeći sukob s Peglom kako ne bi postao kao on.

NAČIN: nadigravanje, nadmudrivanje, podcjenjivanje i optuživanje.

Analizom radnje utvrđujemo promjenjivost priče. Tu utvrđujemo događaje i dinamiku kojom se fabula mijenja. Tekst dijelimo na nekoliko razina. Najmanji zovemo *parčad*, više parčadi čini *odlomak*, a više odlomaka čini *scenu.* Komad ima dva čina, koja su ujedno i dvije velike scene. U tim sam scenama strukturno odvajao po temama *parčadi* i *odlomke.* Tako sam analizirao radnje likova, njihove odnose i promjene.

Na samom kraju, nakon utvrđenih situacija, radnje, događaja i okolnosti, dolazimo do naših likova. Iako postoje svakakva mišljenja, opisi, nazivi koji obilježavaju lik koji tumačimo, moramo istražiti ono što je funkcionalno unutar priče. Točnije ono što utječe na radnju i čime radnja pokreće naš lik. Do sada znamo mnogo toga o Pegli (*visok, glasan, netolerantan...*), ali konkretno nas puno više zanima od toga. Naprimjer, u prvom dijelu komada Pegla je *vođa, zavodnik, šaljiv,* do sredine komada njegova agresivnost sve više dolazi do izražaja. U drugom činu počinje sve više gubiti kontrolu, postaje *očajan, histeričan i usamljen.* Kako profesor Boro Stjepanović kaže da treba odigrati samo ono što se želi odigrati, jer sve ostalo je višak, kod Pegle sam gledao vanjske i unutrašnje odrednice. Unutrašnje dolaze iz situacije i okolnosti, a vanjske (izgled, frizura, šminka, rekviziti itd.) vučemo iz činjenica i dalje namaštavamo.

- UNUTRAŠNJE CRTE pokretači su našeg psihičkog života, a iz njih iščitavamo motive, porive, razloge i volju likova. Peglina osnovna crta jest podići revoluciju protiv sistema, države, školstva. Pegline sporedne crte su agresivnost, impulzivnost, šarm, naređivanje. Radnje su mu: vrbovanje, nagovaranje, učenje, savjetovanje, opovrgavanje, odustajanje, provociranje, zavođenje, debatiranje, svađanje, moljenje, prijetnja.
- VANJSKE CRTE: izgled: crna kožna jakna, crna polo majica kratkih rukava, crne traper hlače, crne adidas tenisice s plavim uzorkom. Frizura: kratka. Rekviziti: lizalica.

Konačno kada smo prošli kroz tekst, izvukli iz njega ono esencijalno potrebno za naš lik i dobro ga prostudirali, krećemo graditi ulogu.

5.3. *METHOD ACTING* TEHNIKA

Method acting jedan je od najpopularnijih i najkontroverznijih pristupa u Americi. Riječ „Method“ najčešće se koristi kao skraćenica termina Metode Konstantina Sergejeviča Stanislavskog, koji je otac sistema iz kojeg su se kasnije razvile mnoge poznate glumačke i kazališne metode diljem svijeta. *Method acting* sastoji se od glumačkih vježbi, probnih tehnika i radnih navika koje pomažu glumcima da postignu uvjerljivost, osjećaje i dubinu. Taj način izučavanja glume kombinira tehniku Stanislavskog i također se bazira na radu njegova učenika Evgenija Vahtangova, a svrha je potpuno razumijevanje lika i efektnije igranje uloge. Iako je taj, danas najpopularniji, pristup glumi od svojih početaka imao puno učitelja i zagovarača koji su uvelike pomogli i doprinijeli kreiranju tog jedinstvenog načina rada, troje učitelja su ga doveli do savršenstvaa i uspjeha, a to su Lee Strasberg, Stella Adler i Sanford Meisner. Ovo je troje učitelja u početku učilo od Evgenija Vahtangova u Group teatru, a zatim su se razišli u mišljenjima i osnovali svoje škole u kojima su učili polaznike različitim pristupima glume koji su na kraju vodili istim ciljevima. Strasberg je isticao psihološko kao glavno kod glumca, Adler se bazirala na sociološkom, dok se Meisner bavio bihevioralnim, odnosno smatrao je da je ponašanje najvažniji aspekt kod glumčeva treninga. Iako su se razilazili oko pristupa glumčevu kreiranju, sve troje imali su iste krajnje ciljeve:

- glumac mora opravdati svaku riječ, akciju i odnos na sceni. Glumac se kreće i govori spontano, ali sve vodi nalaženju prave motivacije kroz proces probi
- nalazeći motivaciju lika glumac traži ciljeve, akcije i namjere. Glumac nalazi nad-cilj koji pokreće sve akcije na sceni
- nad-cilj mora imati svoju hitnost: svaka akcija i cilj moraju imati neposrednost. To uključuje stvaranje prepreka koje sprječavaju lako izvršenje cilja
- da bi se podržao cilj, glumac stvara misaoni proces koji motivira akcije lika
- tražeći misaoni proces, glumac odbacuje generaliziranje, umjesto toga naglašava date okolnosti predstave, sve od perioda, stila odijevanja, socijalne mode do načina na koji se lik ponaša, živi, nosi s drugim likovima i situacijama
- u definiranju datih okolnosti glumac se mora ponašati u skladu s „kad bi“ okolnostima. Također mora dovesti maštu u fokus. Tako će dići tekst i iznijeti ideje koje se skrivaju u tekstu

- vjerodostojno se ponašanje nikada ne smije pokazivati. Glumac igra iz emocija i strasti. Iznutra prema van. Glumac mora prolaziti kroz ono kroz što njegov lik prolazi. Emocija mora biti stvarna, a ne lažna. Mora se događati, a ne pokazivati
- kako bi se postigla iskustva pravih osjećaja, glumac radi na „moment na moment“ impulsima, pričajući i slušajući kao da se stvari stvarno na sceni događaju
- probe zahtijevaju improvizaciju na dramskome tekstu - gibberish (Strasberg), parafraza teksta (Adler) i ponavljanje (Meisner) – da bi se došlo do glumčeve osobne
- glumac uzima ulogu i ona mu postaje osobna, crpi iz sebe, iz svojih emocija, psiholoških ili imaginarnih stvari, donoseći nekoliko aspekata memorije, životnih iskustava i opservacija koje su i direktnoj vezi s ulogom.

Kod sve troje učitelja „Methoda“ jedno načelo ne isključuje drugo; psihološko, socijalno i bihevioralno mogu djelovati i funkcionirati zajedno - glas, govor, pokret su integrirani, a rad na tekstu je sastavni dio rada na ulozi. Taj način glume omogućava glumcu, naravno kada se koristi kako treba, da igra na nekoliko razina s uvjerenjem i samopouzdanjem. Omogućava glumcima da istražuju uloge prizivajući osobna iskustva, imaginaciju i ponašanje.

Od svakog učitelja nastojao sam uzeti ono što sam mislio da mi može pomoći u komadu, odnosima i radu na ulozi. U skladu s tim, proći će se kroz sljedeće točke objašnjavajući praktični dio na njima.

- Kako bih dobro napravio ulogu i pri tome bio uvjerljiv, morao sam postići lakoću igranja. Inače nisam previše opuštena osoba tako da sam dosta trebao raditi na svojoj ukočenosti. U tome su mi pomogle vježbe Leeja Strasberga, a to je vježba relaksacije i evociranja osjetila. Kako bih „razbio“ svoju krutost, radio sam na vježbi opuštanja gdje postepeno opuštam svoje tijelo, od glave do pete, a pri tome sjedim na stolici bez zaslona. Kroz opušteno tijelo može bez ikakvih problema nesmetano prolaziti emocija i vježbati se jačina osjetila, a jačanjem osjetila u nama

se stvaraju motivacije. Iako se metoda Leeja Strasberga zasniva na igranju iz vlastitih iskustva, ja sam ipak koristio maštu kod ovih vježbi.

- Da bih razvio maštu, opravdao fizičke akcije i koristio date okolnosti, koristio sam vježbe Stelle Adler koje su mi omogućile da nisam važan ja i način na koji bih osobno odigrao ulogu, već lik koji igram. S obzirom na to da puno toga ne postoji u samom tekstu o povijesti lika, dao sam tekst psihologu na razmatranje da napravi detaljnu analizu lika i njegovu anamnezu. Pegla ima rijetku mješavinu antisocijalnog i narcisoidnog poremećaja koji zna nastati kao posljedica udarca glave. S obzirom na to da se daje naslutiti da je Peglin otac sklon nasilju, dodatnim sam namaštavanjem stavio to kao konkretan razlog Peglina ponašanja. Također, date okolnosti i anamneza mi je pomogla otkriti kako se takvi ljudi ponašaju u određenim situacijama. Vrlo često znaju imati neurozu, tikove, slabu koncentraciju i specifično ponašanje, ali i konkretne točke koje ih znaju izbaciti iz takta. Kod Pegle ta je točka vrlo često spominjanje njegove majke. Svaki put kada se spomene njegova majka ima tikove i postaje agresivniji. U velikom naletu bijesa, on počinje mucati što također spada u traumu iz djetinjstva kada su ga drugi stalno zezali za nemogućnost elokventnog govora. Konkretno, scena u kojoj se Pegla i Žila tuku, jednim dijelom proizlazi iz toga jer mu Žila spominje majku pijanicu. U meni je to vježbanjem stvorilo silovit priziv emocija koje sam pokušao dozirati do tog trenutka u drami.
- Od Sanforda Meisnera najviše sam koristio partnersku vježbu koja se bavi repeticijom kako bi se došlo do prirodnog ponašanja i odbacilo suvišno razmišljanje. Vježba se radi kako bi se oslobodilo teksta kao primarnog i tako se stavio naglasak na odnos, emociju i radnju. U vježbi smo prvo pretjerivali, išla je mehanički, ali onda bismo ju smanjivali i bavili se partnerima, a ne nama. To mi je uvelike pomoglo u utvrđivanju odnosa i radu na tekstu jer sam u početku imao velikih problema s velikim količinama teksta i njegovom monotonijom, ali kada sam se počeo baviti odnosima i partnerima, tekst je počeo bivati prirodan, tako da sam prestajao govoriti sami tekst, već njegovo značenje.

Nigel Williams Peglu opisuje kao vrlo jakog i u nekim dijelovima tijela ukočenog tipa. Iščitavanjem didaskalija i dijaloga među likovima, vrlo je jasno naglašeno kako Pegla izgleda. Ima ukočeni vrat, drži široko ruke od tijela i kreće se poput boksača (korača vrlo široko). U radu na ulozi promatrao sam životinje i pokušao sam neke njihove geste ubaciti u svoju ulogu. Za to sam koristio vježbu Stelle Adler u kojoj proučavanjem životinjskog ponašanja i gesti ukomponiramo u naše tijelo od njih ono što želimo i to koristimo samo u ključnim trenucima, kada je to potrebno. Izabrao sam medvjeda, grizlija, točnije. Njegov način kretanja vrlo je dominantan i trom, ali opet brz i benevolentan. Medvjeđa pozicija tijela mi je pomogla u kretanju i opravdavanju pokreta. Promatrao sam medvjeda kako se ponaša kada planira napasti i kada proučava. Kada napada, spušta glavu, a kada promatra, izdiže se na dvije noge i proučava objekt. Što se tiče glasa i govora, Pegla je vrlo elokventan u govoru, unatoč svojem vrlo vulgarnom načinu izražavanja. On najčešće mijenja intonaciju kada govori. S obzirom na to da jako puno govori u komadu, iz teksta se vidi da je on zapravo vrlo upućen u društvenu situaciju, a uz to i vrlo načitan. Ima jako puno teksta, tako da smo za vrijeme probi radili na oslobođenju ovisnosti o tekstu. Kako bih postigao prirodnost u govoru, a ne govorio interpunkcijom, puno sam koristio parafraziranje i improvizaciju, sve dok tekst prirodno nije došao do mene, kao i njegovo značenje jer u realnosti se govori u značenju, a ne u interpunkciji. U komadu je navedeno da muca u ključnim trenutcima svojeg emotivnog sloma, a budući da je to trauma koja potječe još iz djetinjstva, stoga osobe koje su mucale ponovo mucaju kada su u stresnoj situaciji. Um i emocije su nešto što je svakako, usudio bih se reći, i najvažnije u glumi. Um mora biti čvrst i spreman na sve. Kako je profesor Boro Stjepanović rekao tijekom jednog predavanja: „ Svaki put kada iznova igram predstavu, sve manje znam, a sve bolje igram.“ Treba se jednostavno dovesti do situacije da se toliko dobro pripremi uloga i onda da se jednostavno pusti i prepusti svemu. Treniranjem uma, treniramo i ulogu. Peglin um vrlo je slabe koncentracije, što sam već naveo u analizi likova, ali unatoč tome glumac koji igra mora imati čvrstu koncentraciju i znati sve o svome liku. Naravno, nikada se ne smije stavljati ispred lika jer ga time narušava i podcjenjuje. Nikad ne smijemo biti pametniji od likova koje igramo, koliko god oni bili različiti od nas. U Strasbergovoj vježbi emotivnog ili kako on to naziva, afektivnog pamćenja, kroz proces opuštanja i koncentracije „bildao“ sam svoju izdržljivost, um i emocije. Unutar sebe tražio sam što me može povezati s Peglom i što mogu iskoristiti na sceni, bez da budem neprirodan. Za potrebe vježbe isključivo sam koristio Pegline emocije i ono što sam namaštao u vezi njega, tako da su se izrodile vrlo zanimljive stvari kao plodno tlo za scenu. S obzirom

na to da je Pegla emotivno nestabilna osoba i nema empatiju, ne smijem ga igrati u potpunosti takvog. Moram tražiti ljudskost u njemu i tražiti način da ga što više opravdam.

Iako igram delinkventa, osobu koja je potencijalni kriminalac, lopov i ubojica, u najgorem scenariju, moram isto tako u njemu tražiti dobru osobu, heroja, spasitelja i ne osuditi ga jer tada bi se vidio odmak mene kao glumca koji tumači ulogu s kojom se ne slaže. Imao sam veliku podršku od partnera na sceni, zajedno smo dolazili do rješenja i ustrajali u tome da ako se i izgubimo u istraživanju, ipak budemo jedni drugima velika podrška. Partnerski odnos pomogao da realiziram sve što sam naumio za igranje te uloge. S podrškom ansambla stekao sam veliku sigurnost koja mi je uz tehniku i vježbu donijela veliku ugodu. Dobivanje pravih impulsa na sceni je od iznimne važnosti, što me je dovelo do samopouzdanja i do postizanja željenog cilja. Bilo mi je omogućeno da nesmetano svijetu prezentiram Peglu.

6. ZAKLJUČAK

Rad na predstavi *Razredni klasni neprijatelj* bio je pun motivacije, želje i ljubavi prema radu. Bili su to mladi ljudi koji su se okupili s jednim ciljem: radom stvoriti nešto što je njihovo. Nameće se jedna vrlo zanimljiva paralela situacije iz predstave i situacije u stvarnosti, a to je da djeca koja čekaju profesora koji im nikada neće doći predavati, imaju situaciju kao i mi: nama nikada nije došao redatelj i sve smo sami napravili jer takav je zamišljeni koncept predstave. U tom istraživanju novih mogućnosti i u suradnji s ljudima koje sam birao, mogu imati samo riječi hvale. Ovakva vrsta rada mi je potpuno nova jer nikada nisam bio u situaciji da biram ansambl i ljude koje želim da sa mnom igraju, barem ne u samostalnom i profesionalnom smislu. Autor teksta jako je dobro napisao svaku ulogu i ostavio dovoljno mjesta za namaštavanje umjetnicima koji ih utjelovljuju. Trudio sam se što bolje odraditi posao te napraviti dosljedan i logičan razvoj lika. Upravo iz tog razloga naveo sam u ovom diplomskom radu način mog rada na ulozi koristeći segmente iz „Method“ glume. Te glumačke tehnike nisu mi strane kao pojam jer sam imao prilike susresti se s njima na radionicama, isto kao i na radu na ovoj predstavi. I samo istraživanje o obiteljima, školi,

poremećajima, delinkventima i njihovim postajanjem, onim što jesu, puno mi je pomoglo da ih razumijem i da djelujem.

Iako je ovo predstava o delinkventima, koji isprva djeluju kao osobe kojih se svatko želi kloniti, oni su zapravo neiskvarena djeca. Duboko u sebi žele isto što svi drugi imaju, a to je normalna obitelj, normalna školska sredina, povoljni životni uvjeti, pažnja i prije svega - ljubav. Žele biti voljeni jer su upravo tu najviše zakinuti, čak do te mjere da su uvjereni da ljubav kao takva ne postoji. Razbijaju iz svoje nemoći koja se manifestira kao želja da ih netko čuje i obrati pažnju na njih. Vapaj za pomoći.

Dok god se bavimo glumom, moramo raditi na sebi. Ne smijemo nikada stati jer tako „hrđa“ naš instrument, naše tijelo i naša mogućnost za daljnjim napredovanjem u svim pogledima. S premijerom ove predstave nismo završili naš rad na ulozi. Živim u uvjerenju da ću svakim novim igranjem i probanjem napredovati i graditi se sve više i više jer upravo je u tome umjetnost glume: da se vjerodostojno živi pod imaginarnim okolnostima.

LITERATURA I IZVORI

LITERATURA:

- Stjepanović, B. (2005). *„Uloga, Lik, Sistemi“* u: *Gluma III. Igra*, Podgorica: Sterijino pozorje Novi Sad, Univerzitet Crne Gore.
- Krasner, D. (2000). *Method Acting Reconsidered: Theory, Practise, Future*, New York: St. Martin's Press.
- Adler, S. (1988). *The Technique of Acting*, New York: Bentam Books.
- Meisner, S. (1987). *Sanford Meisner on Acting*, New York: Vintage Books.
- Bezinović, P., Smojver-Ažić, S. (2000). *Negativni odnos roditelja i agresivnost adolescenata: uloga spola roditelja i spola djeteta. Revija za rehabilitacijska istraživanja*, *1*, 87- 98.
- Kovčo, I. (1998). *Sociopatološke pojave u obitelji maloljetnih počinitelja kaznenih djela u Republici Hrvatskoj*. *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, *1/1999*, 101-128.
- Marković, T. (1973). *Maloljetnička delinkvencija i njezino suzbijanje*. Beograd: Savezni sekretarijat za unutrašnje poslove.
- Mejovšek, M. (1993). *Povezanost nekih poremećaja ličnosti i ponašanja maloljetnih delinkvenata kojima je izrečena sankcija dom za preodgoj i nekih obilježja strukture i socijalnog statusa njihovih obitelji. Kriminologija i socijalna integracija*, *1*, 21- 26.

INTERNETSKI IZVORI:

- https://en.wikipedia.org/wiki/Class_Enemy
- https://en.wikipedia.org/wiki/Nigel_Williams_(author)
- https://en.wikipedia.org/wiki/Stanislavski%27s_system
- https://en.wikipedia.org/wiki/Stella_Adler
- https://en.wikipedia.org/wiki/Lee_Strasberg
- https://en.wikipedia.org/wiki/Sanford_Meisner
- http://psihijatrija.forumhr.com/t3-poremecaji-licnosti